

Kulttuurihistorian tutkijat metodifestivaaleilla

Teksti ja kuvat: Karoliina Sjö ja Marika Ahonen

[Metodifestivaalit juhlistivat 10-vuotista taivaltaan Tampereella elokuun lopulla 27.8.–29.8.2019.](#)

Aihe kiinnosti, sillä mukaan oli ilmoittautunut 550 tutkijaa yli tiederajojen. Tapahtuma tarjosi yhteensä 35 menetelmiin keskittyvää sessiota metodologisen osaamisen kehittämiseen. Pääpuhujien aiheet vaihtelivat globaalin maailman haasteista tekoälyyn ja laadullisen tutkimuksen merkitykseen. Tässä blogikirjoituksessa nostamme esiin muutaman mieleen jääneen teeman metodifestivaalien annista suhteutettuna omiin väitöstutkimuksiimme ja samalla pohdimme metodien suhdetta kulttuurihistorialliseen tutkimukseen ylipäätään.

Kulttuurihistorialle ominaista on, että se keskustelee monien eri tieteenalojen kanssa ja dialogia käydään näin ollen myös eri metodien kanssa. Kulttuurihistoriallinen tutkimus voidaan käsittää prosessina, jossa tulkitsemme ja ymmärrämme menneisyyttä lähteiden avulla. Tulkinta ja ymmärrys edellyttävät kysymistä, ja kysyminen puolestaan edellyttää näkökulmaa, joka on aina teoreettinen. On hyvä huomioida, että mikään yksittäinen käsite tai teoria ei kuitenkaan ole vielä itsessään menetelmä, eikä mikään menetelmä puolestaan kerro itsessään mitään merkityksellistä tutkimuskohteestaan. Menetelmät eivät siis tarjoa tutkijalle mitään valmista näkökulmaa. Esimerkiksi lähteiden laatu, saatavuus ja rakenne vaikuttavat tutkijan menetelmällisiin ja teoreettisiin valintoihin.

Metodifestivaali sai meidät kummatkin pohtimaan ja kertaamaan metodien perusolemusta ja sitä, millaisia menetelmällisiä kysymyksiä meidän omiin töihimme liittyy. Tutkimuksellisesti perustavanlaatuisia kysymyksiä siis, mutta sellaisia, joita varmasti jokaisen tutkijan on hyvä pysähtyä aika ajoin miettimään ja kertaamaan. Menetelmien valinta ja noudattaminen sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla on keskeinen osa tutkimusprosessia, ja omat menetelmälliset ratkaisut ja valinnat on pystyttävä perustelemaan. Samalla on hyvä pitää mielessä, että metodit ovat osa tutkimusta itseään ja harvoin käytettävissä puhtasoppisessa muodossaan. Omat menetelmävalinnat ja niiden soveltaminen riippuvat siitä, mitä tutkii eli millaisten tutkimusongelmien ja -kysymysten parissa työskentelee. Tutkijalla on näin valta ja vastuu tutkimuskysymyksiensä asettamisessa: sama tutkija voi kysyä samalta aineistolta hyvin erilaisia kysymyksiä eri aikoina muuttuvien painotuksien ja mahdollisuuksien myötä. Sama pätee menetelmiin; ne kehittyvät ja mahdollistavat uusia tapoja lähestyä ja käsittää vanhaa aineistoa.

Analyysiohjelmistot tutkijan apuna

Menetelmien kehittymisen osalta erilaiset digitaaliset aineistot ovat avanneet uudenlaisia mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisia ja tietokoneavusteisia menetelmiä historian tutkimuksessa. Metodifestivaalien sessio tietokoneavusteisen laadullisen tutkimuksen analyysiohjelmistoista osui molemmille meille hyvään saumaan, sillä olimme pohtineet väitöskirjan aineistojen hallintaan ja järjestämiseen liittyviä mahdollisuuksia. Toisella meistä lähdeaineisto koostuu hyvin erilaisista osioista ja toisella taas lähdeaineisto on hyvin laaja, joten sopivasta ohjelmistosta voisi saada merkittävää apua omaan tutkimukseen. Kyseisessä sessiossa käsiteltiin NVivo ja ATLAS.ti -ohjelmia, joista edellistä ajattelimme ainakin aluksi lähteä testaamaan – vaikka ohjelman toimivuus onkin herättänyt eriäviä mielipiteitä esimerkiksi historioitsijoiden keskuudessa. Puhujat korostivat, kuinka tärkein mahdollisuus analyysiohjelmissa on se, että tiedon etsimisen sijaan aikaa vapautuu tärkeimmälle: ajattelulle. Puhujat myös painottivat tutkijan omaa roolia ja merkitystä tutkimuksen onnistumisessa: ohjelmat toimivat vain työkaluina aineiston järjestämiseen, sillä tutkija on se, joka tekee kysymykset ja tulkinnan.

Tutkijaposition merkitys

Edellä mainittu tutkijaposition korostaminen nousi esiin myös monissa muissa sessioissa: tutkijan vastuu ja valta on tehdä tulkinnat ja kysymykset, joihin metodologia tarjoaa välineet lähestyä. Tämä sai meidät pohtimaan myös omaa tutkijapositionamme suhteessa tutkimukseen. Me kummatkin lähestymme tutkimuksiamme ja niille asetettuja tutkimuskysymyksiä pääsääntöisesti yksilön tuottaman materiaalin avulla. Vaikka kyse on näin ollen yhden henkilön tuottamista aineistoista, eivät tutkimuksemme keskity pelkästään yksilön kokemuksiin, vaan olennaista on intiimin tutkimuksen suhde laajempaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja merkityksiin. Näin suhteutamme tutkimuksessamme yksilön laajempaan kulttuuriseen, yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen kontekstiin.

Tulkitsemme ja ymmärrämme yksilöä tällöin suhteessa ympäristöön, ja olennaista on myös tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutus. Tärkeää on siis oman tutkijaposition jatkuva reflektointi ja sen tiedostaminen, että tekemämme perustellut, tieteen sääntöjä noudattavat tulkinnat ja valitsemamme näkökulmat ovat vain eräitä versioita tapahtumien kulusta ja niiden seurauksista. Tulkintojen paikkansapitävyyden ja oikeutusten pohtiminen on oleellista, ja tutkijaa sitoo myös oikeudelliset lähtökohdat, joista on tärkeää olla tietoinen jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa.

Laadullisen tutkimuksen tärkeydestä

Laadullisen tutkimuksen tärkeyttä ja mahdollisuuksia metodifestivaaleilla painotti professori Jennifer Mason keynote-luennollaan ”Insight or evidence? Why we need the investigative energy of qualitative approaches”. Kulttuurihistoriassa kyse on ollut perinteisesti laadullisesta tutkimuksesta, mutta myös määrälliset menetelmät ovat toimineet moninaisesti tutkimuksen tukena.

Laskennallisiin menetelmiin pohjautuvaa tutkimusta on tehty viime aikoina erityisesti digitaalisten menetelmien avulla, jota uusin [Ennen ja Nyt -lehden teemanumero \(2/2019\) ”Digitaalinen historiantutkimus”](#) monin tavoin valaisee. Myös Mason puhui eri menetelmiä yhdistelevän tutkimuksen puolesta, mutta hän oli huolissaan laadulliseen tutkimukseen aika ajoin kohdistuvasta perusteettomasta kritiikistä kotimaassaan Englannissa. Ilmiö on tuttu myös Suomessa, kuten viimeisin arvosteluiden ryöppy [Helsingin Sanomissa julkaistuun, professori Anu Kantolan ja akatemiatutkijan Hanna Kuuselan tutkimukseen “Mitä rikkaat todella ajattelevat”](#) osoittaa.

Masonin mukaan vain laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista tavoittaa aidosti oivaltavaa tietoa moniselitteisestä maailmasta ja hän painotti myös luovuuden merkitystä laadullisen tutkimuksen tekemisessä. Esimerkiksi kirjoittamisen ja esittämisen tyyleillä tutkimuksessa on myös merkittävä rooli monimutkaisen maailman ja sen ilmiöiden ymmärtämisessä. Kaiken kaikkiaan laadullinen tutkimus voi Masonin mukaan käsittää kattavan valikoiman eri metodeja, aineistotyyppisiä, näkökulmia ja ulottuvuuksia. Ominaista laadulliselle tutkimukselle on juuri jatkuva aktiivinen reflektointi, jonka avulla voidaan päästä oleellisten ja vaikeiden kysymysten äärelle.

Lopuksi: Tampereen hurma

Jättipä festivaali aikaa myös Tampereen muihin nähtävyyksiin tutustumiseen: [Rauhaniemen uintipaikkaan](#), [Tuomiokirkkoon](#) ja [Muumimuseoon](#). [Tampere on maailman saunapääkaupunki](#), joten yleisiä saunoja ja uintipaikkoja kaupungissa riittää. Tällä kertaa ilmat olivat sen verran kuumat, että hikeä ei tarvinnut erikseen saunan lauteilta käydä hakemassa. Rauhanniemi tarjosi kuitenkin kauniit puitteet pulahtaa virkistävään Näsijärveen.

Tuomiokirkkoon meitä houkuttelivat erityisesti Hugo Simbergin ja Magnus Enckellin kirkkoa kaunistavat taideteokset. Muumimuseo kietoi meidät hetkeksi maailmaan, josta oli jopa haikaa irrottautua. Museossa ihastuttivat etenkin Tove Janssonin piirroksiset ja maalaukset sekä Tuulikki Pietilän huikeita yksityiskohtia sisältävät muumikuvaelmat. Tampere tarjosi meille parastaan, ja

festivaaleilta saimme paljon ajateltavaa ja ideoita omiin töihimme liittyen. Tämä oli hyvä tapa aloittaa syksy, joka tulee olemaan työntäyteinen.

Kirjoittajat tekevät väitöskirjatutkimusta kulttuurihistoriaan.

*

Kirjallisuutta:

Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen. Toim. Kari Immonen ja Maarit Leskelä-Kärki. SKS, Helsinki 2001.

Historian kirjoittamisesta. Marjo Kaartinen ja Anu Korhonen. Turun yliopisto, Turku 2005.

Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä. Toim. Asko Nivala & Rami Mähkä. k&h, Turun yliopisto, Turku 2013.

Digitaalinen humanismi ja historiatieteet. Toim. Kimmo Elo. THY, Turku 2016.

Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa. Toim. Matti O. Hannikainen, Mirikka Danielsbacka & Tuomas Tepora. Gaudeamus, Helsinki 2018.